

ÖĞRETMEN EĞİTİMİ VE BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ

TEACHER EDUCATION AND INFORMATION TECHNOLOGY

Dr. Hayal KÖKSAL
Marmara Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışma “öğretmen eğitiminin başlangıç noktasının okulda sorunlar içinde bunalan öğretmenlerin gereksinimlerinin karşılanması” gerektiği fikrinden hareketle; bilgisayar kullanımı ile öğretmen eğitimi konusunu bağdaştırma amacıyla hazırlanmıştır. Eğitimde bilgisayar kullanımı ve bilgisayar ile verilen eğitime öğretmenlerin tepkisi ve nedenleri üzerinde de durularak, konuya ilişkin birtakım öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde Bilişim Teknolojisi - Öğretmen Eğitimi - Yeniliklere karşı koyma.

ABSTRACT

This paper tries to combine the concepts of “teacher-education” and “computer-based education” starting from the view that “teacher development starts with the needs of the teacher among problems at school”. Teacher resistance to innovations, reducing this resistance and some suggestions are also presented in the article.

Key Words: Information Technology in Education - Teacher Education - Resistance to Innovations.

GİRİŞ

Kurumsallaşmış bütün faaliyetler içinde eğitim, insanın mutlak olarak en önemli olduğu alandır. Eğitimde en önemli olan insan unsuru ise öğretmendir. Eğitimin özelliğinden dolayı bu unsurun yerini başka bir unsurla değiştirmek olanağı yoktur. Bilişim teknolojisinin son derece geliştiği Batı toplumunda bile bilgisayarın öğretmenin yerini alamayacağı ama öğretmenin bilişim teknolojisi konusunda çok iyi bilinçlendirilip, bilgisayarı en iyi yardımcısı olarak kullanabilmesi konusunda eğitilmesi gerektiği düşüncesi yerleşmiştir.

Bilişim teknolojisinin son derece yaygın ve gelişmiş olarak kullanılacağı 21. yüzyılda ülkemizde, özellikle toplumun lideri ve yönlendiricisi olarak kabul edilmesi gereken ve dolayısıyla bu bağlamda eğitilmesi gereken öğretmenlerin durumu nedir? Öğretmen adaylarımızın aldıkları eğitimin içinde bilişimin yeri ne olmalıdır?

ÖĞRETMEN EĞİTİMİ VE ÖĞRETMENLERİMİZ

Öğretmenlik özel bir hizmet öncesi eğitimi gerektiren ve eğitiminin de sürekli olması gereken bir meslektir. Ancak, öğrenci sayısında görülen patlamalar ve siyasi etkiler, sık sık öğretmen açığının değişik

kaynaklardan, değişik yöntemlerle kapatılmaya çalışılması sonucu öğretmenlik, toplumdaki statüsünü ve etkinliğini kaybetmiş gibi görünmektedir (Kaya, 1993:114). Bununla birlikte, son yıllarda eğitim fakültelerine alınan öğrencilerin ÖSYM puanlarının yukarıya çekilmesi olumlu gelişmelerin başlangıcı olmuştur. Yine, son dönemde gündeme gelen “Öğretmen yetiştiren kurumların yeniden yapılanması” çalışmaları ve programlarına “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri” gibi alanların ekleneceği haberleri, öğretmen eğitiminin milli eğitim sistemimizdeki yeni okul yapılanmasına paralel hale gelmesini sağlayacak olumlu çabalar olarak görülmektedir.

Çeşitli ülkelerdeki çalışan nüfusun bilgisayar okuryazarlığını (computer literacy) karşılaştırdığımızda, 35 ülke arasında Türkiye'nin sondan yedinci olduğu düşünülürse (TÜSİAD, 1994:263) çağı yakalamak adına bilgisayar kullanımı öğretiminin ülkemizde yaygınlaştırılmasının ne denli gerekli ve zorunlu olduğu ortaya çıkar.

Toplumdaki değişim ve gelişimin doğal öncüleri olan öğretmenler, bilişim çağına ayak uydurabilmesi beklenen yeni kuşakların yönlendiricisi ve eğiticisi olarak da bilişim teknolojisindeki gelişmelerden haberdar, bilgisayarı sınıf içinde etkin olarak kullanabilen kişiler olmak durumundadırlar. Bu anlayışla yola çıkıldığında ülkemiz öğretmenlerini ve

öğretmen adaylarımızı üç gruba ayırmak mümkündür:

1. Sadece geleneksel kara tahta-beyaz tebeşir yardımıyla, fazla materyal kullanmadan eğitim vermeye çalışan, bilişim teknolojisini tanımayan veya kapılarını çeşitli nedenlerle bilişim teknolojisine kapamış öğretmenlerimiz, ki sayıları oldukça fazladır.
2. Kendi çabası, ilgisi, maddi olanakları veya devlet desteğiyle bilgisayar kullanımını ve çağdaş eğitim teknolojilerini öğrenmiş ve bu yöntemle eğitim vermeye çalışan az sayıdaki öğretmenlerimiz.
3. Yeni tekniklerle henüz eğitim almakta olan veya yeni mezun olan öğretmenlerimiz.

Eğitim ortamında bilgisayarın kullanımını ve yeni teknolojik gelişmeleri bilmeyen veya öğrenmeye ısrarla karşı koyan öğretmenlerin durumu incelendiğinde ortaya şu nedenler çıkmıştır (Köksal, 1995):

1. Eğitimde meydana gelen bir teknolojik gelişmenin, öğretmen ve öğrencinin geleneksel rolünü değiştirebileceği, statünün bozulabileceği endişesini taşımak.
2. Makineleşmenin öğrenci-öğretmen arasındaki geri besleme olayını bozup, zedeleyebileceğini düşünmek.
3. Bilgisayar ve hatta tepegöz gibi birtakım teknolojik malzemenin karışıklığa, kullanım sıkıntısı yaratacağına inanıp, belli bir yaştan sonra bunların öğrenilemeyeceğine ve kullanma çabası içine girilirse meslektaşları ve bilhassa öğrencilerinin önünde rezil olunacağı fikrine kapılmak.
4. Karmaşıklık nedeniyle bilgisayara hiç dokunmama ve bunun sonucu olarak da onu ve kullananları psikolojik savunma geliştirerek küçümsemek veya yadsımak.
5. "Geçmişte bilgisayar mı vardı? Biz yine eğitimimizi en iyi şekilde veriyorduk. Geleneklerimizden niye uzaklaşalım!" bağnazlığına düşmek.
6. "Benim metot ve öğretim tekniklerim çok iyi, öğrencilerim çok iyi öğreniyor" veya "Benim kişiliğime bilgisayar kullanımı ters" türünde bahanelerle ekstra çalışmadan kaçmak.
7. "Şimdi meslektaşlarım kullanmazken, ben niye kullanayım? 'Hava atıyor' mu dedirteyim?" endişesi taşımak.

Eğitimde, bir yeniliğin hiçbir karşı koyma olmaksızın işlerliğe konabilmesi için bazı koşulların sağlanması gereklidir (Rossi: 1966, Brickell: 1964, Persellin: 1968, Brown: 1977):

- Öncelikle toplum böyle bir değişikliğe gereksinim olduğunu hissetmeli ve özellikle veliler bu değişiklik gereksinimine karşı uyandırılmalı ve bilinçlendirilmelidir.
- Bu bilinçlendirme en etkin ve mümkün olduğunca az masrafla yapılmalıdır.
- Yeniliğin uygulanabilmesi için maliyeti düşürmek amacıyla birtakım sponsor firma ve kuruluşlardan yardım sağlanmalıdır.
- Diğer önemli bir konu ise, eğitimin planlanması aşamasında öğretmenler sürekli olarak bilgilendirilmeli ve bu gereksinimin farkına ilk varan öğretmenlere uygulama programlarında özellikle öncü veya lider öğretmen olarak görev verilmelidir.
- Öğretmenlerin tümünün, bu değişikliğe tam olarak uyum sağlama yolunda, aletlerin kullanımı konusunda ustalaşıp lider/usta/eğitici konumuna geçebilmesi için iyi planlanıp, uygulanmış hizmetiçi programlardan geçirilmesi gerekmektedir. Bu program esnasında, bilgisayarın yapısı, kullanımı, teknikler, programlar, eğitimde kullanışı, avantaj veya dezavantajları konusunda gerekli bilgiler öğretmenlere kazandırılmalıdır.

HİZMETİÇİ EĞİTİM

Kısaca özetlemek gerekirse, bilgisayar konusunda bilgisi olmayıp, kullanımına karşı çıkan veya çekimser kalan öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilmesi ile bilgisayar teknolojisi eğitimimizdeki yerini tam anlamıyla almış olacak, bu da ancak öğretmenlerin düzenli bir hizmetiçi eğitim programından geçirilmesiyle gerçekleşebilecektir. Ülkemizin maddi sıkıntılar nedeniyle birtakım hayırsever varlıklı işadamlarından kazanmış olduğu eğitim kurumları olayında olduğu gibi, bilişim teknolojisinin önde gelen firma ve kuruluşlarının da öğretmenlerin bilgisayar eğitimi konusunda her türlü eğitici eleman, aygıt ve program gereksinimi konusunda yardımcı olacağı konusunda kuşku duymamak gerektiğine inanıyorum. Çünkü, bu konuda Türkiye'nin büyük bir atılıma gereksinimi olduğunu öncelikle onların fark edip "Bilişim kurultay"ları organize etmeye başladıklarını biliyoruz.

HİZMET ÖNCESİ EĞİTİM

Henüz öğretmenliğe adım atmamış, hizmet öncesi eğitimlerini almakta olan öğretmen adaylarının da eğitimi bu konuda özel anlam taşımaktadır. Çünkü onlar bilişim çağının çocukları olup, zaten bilişim

teknolojisini yakından tanımakta ve önemini çok iyi bilmektedirler. Bu konuda gereken şey, onları eğiten öğretim elemanlarının bu konuda çok iyi donanmış olması ve bilişim teknolojisi ile ilgili derslerin müfredata alınıp, “Özel Öğretim Teknikleri” ders içeriklerinin bilgisayar bazında düzenlenmesidir.

Yapılan çalışmalar, 21. yüzyıl okul ve sınıflarına uygun donanımlı teknoloji deneyiminin edinilmesinde öğretmen adaylarının çok yetersiz ve bilgisiz bırakıldığı bilinmektedir. Bilişim teknolojisiyle tanışmış özel okullarda çalışma durumunda olan öğretmenler, öncelikle bilgisayar kullanımı konusunda kurslara katılmakta ve ancak ondan sonra okuldaki konumunu sağlamlaştırabilmektedir. Peki, bilgisayar donanımlı olup bilgisayar destekli eğitim veren “laboratuvar okulu” veya teknolojik donanımı tam olarak kurulması planlanan devlet okullarında görev yapması olası olan öğretmen adaylarımız bu eğitimi ne şekilde edineceklerdir? Bilgisayar teknolojisinin son derece gelişmiş olduğu ABD’de bile hizmet öncesi eğitim alan öğretmen adaylarının teknoloji ile kaynaşma konusunda yeterli eğitimi alamadığı saptanmış durumda. 1993 yılında Johnson, Crismell, Handler ve Jongejan tarafından Illinois’de yapılan bir araştırmada, öğretmen eğitimi programlarının %89’u bilgisayar eğitimi fırsatını verdiği halde, mezun olan öğretmenlerin sadece %29’u kendilerini bu konuda yeterli gördüklerini söylemektedir. Üstelik, bilindiği gibi bilgisayar artık okullara giren bir teknoloji harikası olmaktan öte, bir telekomünikasyon, hipermedia ve CD-ROM’larla da öğrenci ve öğretmenler için yeni öğrenme ortamları yaratan bir mucize.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen yetiştiren programların, teknolojik buluşları kullanma ve uygulama ortamları yaratan birtakım çağdaş derslere de gereksinimi var. Bilişim teknolojisini eğitime, özellikle de öğretmen eğitimine bağdaştırmak için yapılması gerekenler aşağıda sıralanmıştır. Buna göre:

1. Temel ve ortaöğretim çağındaki çocuklarımıza bilişim teknolojisini ve örneklerini öğretebilecek düzeyde öğretmenler yetiştirmek için güçlü bir üniversite-okul işbirliği kurulmak zorundadır. Üniversitelerimiz ve öğretmen yetiştiren kurumlarımıza maddi olanak sağlayan fonların ne kadar sınırlı olduğu düşünüldüğünde, birtakım sanayi kuruluşlarının ve şirketlerinin de bilişim teknolojisinin kuruluşu (montajı) ve kullanımı konusunda milli eğitim kurumlarına katkıda bulunabileceği konusu önerilebilir.

2. Bilişim konusunda gereken bilgi, beceri ve duyarlılığın sağlanması ve değişik stratejilerle konunun daha da geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
3. Bu çalışmalar sadece belli şehir ve bölgelerde değil, tüm yurt çapında ve cinsiyet ayrımı yapmadan, her iki cinse de eşit olanaklar sağlayarak yapılmalıdır.
4. Üniversite-okul işbirliğiyle oluşturulacak ekipler tam bir uyum içinde çalışacak şekilde organize edilmelidir.
5. Üniversitelerin ve öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki staj programları sadece yapılmış olsun diye, baştan savma bir şekilde yapılmamalı, özellikle adayların eğitim teknolojisini tam ve etkin olarak kullanabildikleri uygulama dönemleri olarak gerçekleştirilmeli ve staj okulları öğretmen adaylarının bir anlamda bilgi ve deneyim olayının paylaşıldığı “laboratuvar”lar olmalıdır.

İşte bilişim teknolojisi ve öğretmen eğitimi bir araya getirdiğimizde ortaya çıkan yapı şöyle özetlenebilir:

- a) Çağdaş öğretmenin profesyonel gelişiminin anahtarı; bilmediğini, ne aradığını bilerek aramak,
- b) Sürekli olarak kendini gerçekleştirme çabası içinde olmak,
- c) Kişilerarası iletişime son derece önem vermek,
- d) Bilgisayar kullanımını içeren başarılı öğretim teknikleri geliştirmek,
- e) Üniversite öğretim elemanlarını sadece bir bilgisayar uzmanı ve öğretici olarak çalışmaya değil de, daha geniş bir ortam ve anlayışla sınıf içi gereksinimlerden hareketle program geliştirmede çalışmalar yapmaya yönelmek,
- f) Bilgisayar araştırma projelerini mutlaka sınıf-yönelimli, öğrenci-merkezli olarak hazırlayıp, düzenlemek,
- g) Eğitsel bilgisayar programları hazırlarken yapılan, mevcut çalışmalar ve programlar yerine, üzerinde daha önce hiç çalışılmamış, yazılım yapılmamış yani yaratıcılığı teşvik eden program çalışmaları yapmak.

Yurtdışında bu anlamda yapılan CLIPS (=İlkokullarda Öğrenme ve Bilgisayarlar), (Johnson, 1993) projesi sonucunda, öğretmen eğitiminin başlangıç noktasının, okullarda sorunlar içinde bunalan öğretmenlerin ihtiyaçlarından başlaması gerektiği ortaya çıkmıştır. Teknoloji üreten kurumlar, öğretmen

yetiştiren fakülteler ve mezun olan öğretmenlerin görev yaptığı eğitim kurumlarının yani okulların ortak çalışması, çok verimli sonuçların ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Sanayide ve hizmet sektöründe kaliteyi kucaklama aşkına düşmüş olan Türkiye'mizin, toplumumuzun öncüleri olan öğretmenleri de çağdaş yaklaşımlarla eğitip, 21. yüzyıla yakışır bir yöntemle yetiştireceği inancındayız.

KAYNAKÇA

- BRICKELL, H.M. (1964) "State Organization for Educational Change: A Case study and A Proposal" in *Innovation in Education* Matthew B. Miles, New York Bureau of Publications, Teachers College, Columbia University.
- BROWN, J. W. (1977) *AV Instruction Technology: Media and Methods*, Mc-Graw-Hill Book Co. USA.

JOHNSON, R (1993) *Clips: Computers and Learning in Primary Schools*, Deakin Un. Press, Australia.

KAYA, Y.K. (1993) "İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış", Set Ofset, Ankara.

KÖKSAL, H. (1995) "Reducing Teacher Resistance to Innovations", 6. IFIP Dünya Konferansı *Computers in Education*, Birmingham.

PERSELLIN, L. (1968) "Conditions for Innovation in Educational Technology", *Educational Technology*, Dec. 30, 1968, p.5.

ROSSI, P.H. (1966) *The New Media and Education*, Chicago: Aldine-Atherton Inc.

TÜSİAD (1994) "Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji", TÜSİAD Yayınları, No: T/94,6-167, İstanbul.